

Introducció

Aquest número 35 de DOCUMENTS D'ANÀLISI GEOGRÀFICA recull les aportacions del VII curs intensiu celebrat a Barcelona (el primer a Barcelona es va fer el mes de juny de 1993), amb la Xarxa Erasmus-Sòcrates.

Hi ha un fet destacable en aquest seminari: després de quasi sis anys, els estudis de gènere estan força consolidats al nostre departament, el grup de treball Geografia i Gènere, creat l'any 1987 ha assolit la seva maduresa, compta amb projectes de recerca, nacionals i internacionals, tesis doctorals i memòries de recerca, cursos de segon i tercer cicle i un espai al Departament amb un important fons documental. El tema del gènere ha deixat de ser tan desconegut i és ara al nostre departament un tema transversal en la disciplina geogràfica. El nombre de persones que integra el grup de treball en Geografia i Gènere ha continuat augmentant i supera la trentena, i es manté amb força vitalitat a través de les trobades periòdiques que es fan al llarg del curs. No obstant això, els motors del grup continuen sent: M. Dolors Garcia Ramon, infatigable com sempre; Antoni F. Tulla, suport moral i econòmic; Gemma Cànoves, en tots els embolics de la gestió; Mireia Baylina, que sempre té els comptes al dia; Maria Prats, ajuda incondicional; Anna Ortiz, en la tasca d'organització; Soledad Morales i Asun Blanco, sempre a punt pel que faci falta, i Montserrat Solsona i Hermínia Pujol des del Centre d'Estudis Demogràfics. L'extensió del grup de suport ha traspassat les parets de la UAB, i s'estén ara a la Universitat de Girona, amb Isabel Salamaña i Mita Castañer; a la Universitat de Santiago de Compostel·la, amb Montserrat Villarino; a la Universitat de València, amb Concha Domingo i Rafael Viruela, i a la de Sevilla, amb M. José Prados i Josefina Cruz.

La llista seria molt més llarga, però, en tot cas, cal recordar totes i tots els companys del Departament de Geografia de la UAB, els estudiants que varen participar activament en el seminari i les amigues i els amics que s'han afegit a donar un cop de mà i integrar el gènere en les seves classes i, més important, en les seves vides. Sense aquest suport, ni haguéssim après ni haguéssim gaudit tant durant la setmana del 2 al 9 de juliol de 1998.

El contingut temàtic del seminari, i per tant de part d'aquest número de DAG, recull una de les recents temàtiques en la perspectiva del gènere, com

és el de les dones i el medi ambient, amb una perspectiva de pensament global i actuació local. En aquest sentit, el seminari va proposar-se la integració de la perspectiva global del medi ambient, però destacant experiències d'actuació local.

El seminari ha continuat mantenint dues de les seves preocupacions inicials, per una banda, despertar l'interès dels temes de gènere en els estudiants als quals va adreçat el seminari, intercanviar experiències de la situació dels estudis de gènere en les diferents universitats, ser un fòrum de debat conjunt entre professors i professores de la recerca en temes de gènere i plasmar la realitat quotidiana del gènere en els exemples locals. Per això no varem oblidar, un cop més en aquesta sessió, els ja clàssics *fieldwork* a Barcelona i a Girona.

Però la reflexió teòrica també va tenir un paper destacat en aquesta segona sessió de Barcelona. El gènere sembla que ja ha superat la visió inicial dels enfocaments descriptius, amb un cert victimisme i amb l'objectiu de plasmar el fet que les dones havien estat oblidades dels estudis socials, per anar a una perspectiva més global, més transversal, més aplicada i més d'actuacions concretes per superar les perspectives dels rols assignats a homes i dones per l'anàlisi de les categories del gènere, o de la diversitat en la categoria de dona, la classe en el gènere i la temàtica de la diversitat ètnica i el gènere. En aquesta línia, el seminari va incidir en les noves temàtiques al voltant del gènere, com el debat ecofeminista, les polítiques socials entorn de la dona a les ciutats, el ja clàssic tema, però no esgotat de la/les metodologies en el tema del gènere, les dones i la política activa, mirar el gènere des del món desenvolupat i en vies de desenvolupament, les relacions entre la natura, la societat i el cos... Tots són temes que estan avui en dia als fòrums de debat acadèmic i social, tots són temes que repercuten en la vida diària de les persones.

Aquest número 35 ha estat una selecció d'algunes de les conferències que es varen fer al seminari. A les autores se'ls va demanar que transformessin els seus «papers» en articles. Recollim aquí una mostra dels temes més innovadors del seminari, amb l'objectiu de difondre les perspectives més actuals en la temàtica del gènere, de fer-nos ressò de la diversitat entre el nord i el sud i d'exposar exemples concrets amb perspectiva de gènere per millorar la vida quotidiana de les dones.

L'article de Janet Momsen, amb el qual s'obre aquest número, analitza i critica el fet d'afegir el medi ambient a la ja llarga llista de responsabilitats femenines. Argumenta la seva visió fent un repàs de l'evolució de l'ecofeminisme, des d'una explicació molt senzilla: «l'ecofeminisme és un moviment que estableix connexions entre l'ambientalisme i el feminisme i utilitza la teoria que les ideologies que autoritzen les injustícies basades en el gènere, la raça i la classe estan relacionades amb les ideologies que aproven l'explotació i la degradació del medi ambient», fins a la difusió i utilització que s'ha fet del moviment Chipko. L'article d'Emma Mawdsley fa, en aquest sentit, un repàs a la situació d'aquest moviment, ja que, malgrat que a la seva regió d'origen el moviment Chipko és pràcticament inexistent, és encara un dels exemples més utilitzats per il·lustrar els moviments ecologistes i de les dones del sud.

L'article fa una revisió a la interpretació que s'ha fet del moviment Chipko i especialment incideix en la visió de Vandana Shiva: l'ecofeminisme de Shiva i la seva anàlisi antidesenvolupament sobre aquest moviment serà qüestionada, inclosa la seva descripció empírica del moviment, l'ús d'alguns conceptes hindús en relació amb el gènere i el medi ambient, així com les visions de diferència i diversitat en el moviment. Catherine Nash emmarca la perspectiva feminista i mediambiental, amb la manera com la geografia ha tornat a les relacions medi-societat i ara ho fa carregada de sentit crític sobre els orígens socials de les idees de la natura, del seu aspecte materialista i de la política del canvi mediambiental. Una de les crítiques més clares és la manca d'aprofundiment històric de moltes de les teories ecofeministes, així, el fet que les dones no hagin estat capdavanteres de l'explotació forestal, no significa que siguin per instint cuidadores amb el medi ambient, sinó que es tracta més d'una qüestió de divisió del treball i d'oportunitats. Leech i Green mantenen que mentre que «les investigacions que han dut a terme els historiadors mediambientals sobre la influència de la terra i de les polítiques ambientals colonials han prestat molt poca atenció a les dimensions de gènere», les reivindicacions històriques són utilitzades principalment per l'ecofeminisme contemporani per construir, sobretot, «imatges de relacions ecològiques harmonioses, centrades en la dona i en els processos que el desenvolupament colonial va destruir». Així, es fa imprescindible una història mediambiental més sensibilitzada en qüestions de gènere i una anàlisi del gènere i del canvi ambiental més basat en la història. I segons les/els ecofeministes, la història mediambiental hauria d'investigar les maneres com les relacions mediambientals estructuraven les relacions entre dones i homes, i com les relacions socials de gènere estructuraven els processos d'ús dels recursos.

L'aportació de Janet Gabriel Townsend sobre el procés d'ocupació de la terra al sud-est de Mèxic, mostra un exemple concret de com, en els processos d'ocupació de la terra, les dones tendeixen a perdre el dret a la terra, l'accés a tenir ingressos propis, a patir un increment en la seva càrrega de feina i a perdre les seves relacions socials.

La visió del medi ambient i la ciutat es reflecteix als articles de Dina Vaiou, i Lia Karsten i Joos Droogleever. En l'article de Vaiou, centrat en la realitat grega, es destaca com les experiències de les dones poden aportar idees molt útils als processos de desenvolupament i canvi urbà, i alhora aquest darrer pot explicar algunes de les formes concretes que prenen les relacions de gènere en circumstàncies històriques i geogràfiques específiques.

En aquesta mateixa línia, l'aportació de Droogleever i Karsten se centra en la relació entre l'emancipació de les dones i l'increment de la mobilitat al llarg del seu cicle de vida. L'article para esment en la mobilitat diferenciada de les dones que viuen a la ciutat i les de les àrees rurals, aportant finalment solucions que el moviment de dones ha pensat per reduir els efectes perjudicials de la mobilitat, sense reduir la llibertat femenina de moviment.

Finalment, el número es completa amb les ja habituals seccions de DAG, però que en aquest cas han mantingut el tema central del gènere. No és casual, doncs, que aquest sigui el tercer número de DAG que fa referència a la temà-

tica del gènere, ja que això respon a la creixent activitat que aquest tema té al Departament de Geografia de la UAB i a la capacitat del grup de treball Geografia i Gènere. És per això que aquesta publicació no hagués sortit a la llum amb tanta celeritat sense la seva ajuda incondicional, però sobretot cal agrair la tasca de Soledad Morales i Abel Albet.

Gemma Cànoves Valiente
Editora del número monogràfic
i membre del Comitè Organitzador del Seminari
Bellaterra, novembre de 1999